

СТРАТЕГІЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЧИ ІННОВАЦІЯ?

Статтю присвячено проблемі корупції. Визначено, що антикорупційна політика не може покладатися на діяльність тільки спеціальних установ. Зауважено, що найбільш важливою частиною проблеми є загроза включення новоствореного антикорупційного бюро до існуючих корупційних схем. Пропонуються основні принципи ефективного антикорупційного реформування.

Ключові слова: антикорупційне бюро, антикорупційна політика, корупція.

Актуальність дослідження. Корупція та економічна злочинність довгий час не розглядалися як предмет для вивчення з боку економічної теорії. Але із середини ХХ ст. ситуація кардинально змінилася. Розвиток соціально-інституціонального напрямку економічної думки привів до появи теорії суспільного вибору, яка з успіхом може використовуватися не тільки для аналізу витоків корупції як соціально-економічного явища, але і для розробки ефективних інструментів її обмеження. Розробці концептуальних підходів до антикорупційної стратегії суспільства і присвячено цю статтю.

Огляд новітніх публікацій та постановка мети. Публікації стосовно антикорупційних стратегій суспільства (і держави як суб'єкта, що має додержуватися інтересів суспільства у цьому питанні) можна поділити на дві групи: теоретичні та імплементаційні. Серед останніх теоретичних розробок можна згадати, насамперед, працю В. Дубровського [1], присвячену інституціональному аналізу корупції у транзитивних суспільствах взагалі та в Україні зокрема, а також оглядову публікацію Ю. Бусола [2], присвячену антикорупційним стратегіям у Східній Європі. Що стосується імплементації теоретичних положень антикорупційної діяльності суспільства, то для України це, перш за все, Закон України «Про запобігання корупції» [3], а також Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» [4]. Аналіз цих публікацій дає підстави сумніватися, що обрана антикорупційна стратегія української держави дасть результат. Більш того, у поданому вигляді стратегія є, переважно, переліком заходів, але не містить принципово нових методичних підходів до подолання корупції. Усе це і визначає мету статті – обґрунтувати принципово нові засади подолання корупції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи закони України [3, 4] неважко дійти висновку, що, на думку їх розробників, «чиста» держава має такі складові:

1. Стимування і противаги:
 - незалежна й ефективна судова система;
 - прозора і відповідальна децентралізація.
2. Відповідальність політичного керівництва:
 - розкриття для громадськості інформації про фінансування політичних партій і голосування в парламенті;
 - декларування прибутків і активів;
 - запобігання конфліктам інтересів.

3. Контроль з боку громадськості:

- свобода інформації;
- контроль з боку ЗМІ.

4. Конкуренція та створення нових підприємств:

- структурна перебудова монополій, спрямована на розвиток конкуренції;
- регуляторне спрощення.

5. Державне управління та фінанси:

- державна служба, базована на заслугах;
- прозорі і адекватні винагородження в грошовій формі;
- відповідальність за витрати (казначейський контроль, аудит, закупівлі).

Неважко помітити, що ці вимоги в цілому спрямовані на підвищення ступеня прозорості економічних відносин, які стосуються органів державного управління. Погоджуючись зі стратегією запропонованих заходів, слід зробити такі зауваження:

1. Вимоги щодо декларування доходів є досить розпливчастими. Перед ким звітуватимуть державні службовці? З норм щодо створення Антикорупційного бюро випливає, що перед особами, які призначаються Президентом, депутатами, тобто тими ж державними (можливо, корумпованими) особами на службі держави. Так, згідно із законом Прем'єр-міністр та Кабмін формують конкурсну комісію, яка, у свою чергу, обирає членів Національного агентства з питань запобігання корупції (склад агентства знову затверджується КМУ). Тобто усе це знову під контролем держави.

2. Не зовсім зрозуміло, яким саме чином можна досягти прозорості винагороджень державних службовців. У сучасних умовах єдиним засобом досягнення такого стану є постійні перевірки різноманітних інспекцій. Звичайно, якщо це дійсно буде запроваджено, то державна служба буде просто паралізована і не зможе виконувати свої прямі функції.

У цілому, загальне зауваження таке: *пропозиція вирішити проблему корупції за рахунок нової спецслужби методично не відрізняється від тих, що вже довели свою неефективність*. Дійсно, з корупцією у різних її проявах були покликані боротися прокуратура, податкова поліція, служба безпеки України тощо, але ці спецслужби так і не спромоглися побороти корупцію. Натомість, за деякими свідченнями, вони її очолили.

У суто теоретичному плані проблема полягає у тому, що будь-яка влада може отримувати секретну інформацію, використовувати чи не використовувати її на свій розсуд (зокрема, і для кримінального переслідування), чим створює можливість для отримання *політичної ренти*, під якою у новій політичній економії розуміють доход, здобутий від зловживання посадою. Тому такі дії принесуть лише короточасний позитивний ефект, доти, доки корупціонери не домовляться з новими перевіряючими.

Боротьба з економічною злочинністю, як і зі злочинністю взагалі, включає в себе три взаємопов'язані етапи – пошук злочинців, покарання і профілактика злочинів. Ефективність системи в цілому підпорядковується правилу ланцюга, міцність якого визначається міцністю найслабшої ланки. Тобто якщо пошук злочинців дає незадовільні результати, то і карати нікого. Відтак, не спійманий злочинець набирається впевненості у власній безкарності і продовжує свою прогизаконну діяльність. Це створює негативний вплив і на інших людей. Тобто ні про яку профілактику не може бути мови. Злочинність зростає, а це означатиме, що наступний злочин буде викрити ще важче. Отже, найефективнішими будуть заходи, спрямовані на поліпшення роботи саме цієї, найслабшої ланки.

На сьогодні в системі боротьби зі злочинністю проблем багато. Проте саме викриття злочинів – найнагальніша з них. Недосконалість Карного кодексу теж певною мірою впливає на збільшення кількості злочинів, однак впевненість у власній безкарності через збереження таємниці злочину серед членів організованих злочинних угруповань, корумпованих чиновників і громадян, які в той або інший спосіб порушують чинне законодавство у сфері економіки, завдає шкоди значно більше. Отже, сконцентруємо увагу на заходах пошуку злочинців.

Очевидно, що силами одних лише правоохоронних органів проблему вирішити неможливо. По-перше, можливості міліції, прокуратури та інших спецслужб обмежені, у той час як злочинцем потенційно може стати майже кожен дорослий громадянин (звичайно, за певних обставин). По-друге, збідніла Україна не здатна забезпечити своїм міліціонерам, прокурорам, суддям і податківцям достойну заробітну плату і конкурувати на цій ниві з криміналітетом і хабарниками. Це робить злочин заради матеріального достатку дуже привабливим і для правопорушників і для правоохоронців. По-третє, навіть якщо заробітна плата стає дуже високою, то це не відбиває охоти брати хабарі. Просто хабарі стають більшими. Отже, проблема не може бути вирішена стандартними методами.

На нашу думку, вирішення цієї проблеми у суто теоретичному плані можна звести до трьох взаємообумовлених кроків:

Крок перший – **перенести акцент у пошуковій діяльності з невеликої кількості спеціалістів на велику армію аматорів**. Як ми зазначали, створення спецслужб по боротьбі з корупцією проблему не вирішує. Така спецслужба раніше чи пізніше стає частиною системи явних та неявних домовленостей у рамках системної корупції. Вирішення проблеми може бути лише у той же спосіб, у який відбувається нейтралізація картельних угод, тобто через збільшення кількості операторів системи принаймні до тієї межі, за якою домовленість неможлива через занадто велику кількість суб'єктів. У граничному випадку слід намагатися забезпечити дотримання принципу *усі про всіх усе знають*.

З іншого боку, не можна ігнорувати витрати протилежної сторони – тих, кого перевіряють. Очевидно, що в сучасних умовах перевірки шкодять їм, відволікаючи від виконання службових обов'язків і вимагаючи здійснення непотрібної для них роботи з надання звітів і пояснень. Тому необхідною умовою прояву економічного ефекту від виконання першого кроку реформ буде виконання другого кроку – **зменшення витрат отримання комерційної і фінансової інформації для усіх бажаючих**. На сьогодні більшість злочинів у фінансовій сфері скоюються заради грошей, і більшість злочинів залишає фінансові сліди. Отже, контролюючи доходи певного суб'єкта, можемо легко визначити, що він скоїв економічний злочин, оскільки в цьому випадку в нього будуть доходи, не підтвержені добровільними виплатами інших суб'єктів.

Такий спосіб не є новим і вже давно використовується фінансовими і податковими інспекціями. Нас же цікавить питання, чому треба саме зменшувати витрати на отримання інформації, а не, наприклад, збільшувати зарплату інспекторам. Очевидно, що витрати на одержання інформації розрахункового і фінансового характеру про певного суб'єкта складають витрати дії для того, хто перевіряє діяльність цього суб'єкта. Зменшення витрат дії проходить або внаслідок технічних вдосконалень систем передавання інформації або як результат усунення штучних інформаційних затемнень. Важливі обидва джерела, але усунути інформаційні затемнення значно легше. З іншого боку, зменшення витрат дії за рахунок ліквідації штучних затемнень має мультиплікативний ефект, і з нього скористаються всі члени інформаційного простору. Очевидно, що ефект буде тим більший, чим більше суб'єктів скористаються з цього усунення затемнень, тобто чим більше їх взагалі займаються перевіркою. В ідеалі перевірка не повинна бути складною ані для перевіряючого, ані для того, кого перевіряють. У принципі, найкраще було б, якби останній навіть не відчував, що його перевіряють.

Крок третій – **диференціювати покарання відповідно до суспільного статусу винного**. Ця рекомендація принципово відрізняється від того, що нині має місце в українському кримінальному законодавстві. Пояснимо на прикладі. Припустимо, що слюсар вкрав на роботі матеріальних цінностей на тисячу гривень. Голова облдержадміністрації теж (гіпотетично) здійснив крадіжку також на тисячу гривень. Які покарання чекають і на першого і на другого? Відкинемо думку про те, що голови облдержадміністрацій на практиці за подібні правопорушення до кримінальної відповідальності не при-

тягуються, і уявімо, що обидва сидять на лаві підсудних. На сьогодні суддя не має підстав визначити різні строки ув'язнення. Обидва отримують приблизно порівну. Проте чи ефективно це? Навряд, оскільки крадіжка, яку скоїв високопоставлений чиновник, матиме суспільний резонанс, сіятиме недовіру до органів державного управління, підштовхуватиме до кар'єризму заради можливості незаконно розбагатіти на високій посаді. У той же час тиха і малопомітна крадіжка слюсаря принесе суспільству значно менше нематеріальної шкоди. Але цю різницю на сьогодні ще не навчилися вимірювати, і тому обґрунтувати різні строки ув'язнення, виходячи з концепції відшкодування лиха, навряд чи вдасться.

Ми не вважаємо, що кожен відповідальний працівник, кожен державний діяч обов'язково є корупціонером, який зловживає своїм службовим становищем, розкрадає державну власність і сприяє мафії, крадіям і шахраям. Цілком імовірно, що більшість з них – абсолютно чесні і порядні люди. Але буде логічним зауважити, що більша влада часто пов'язується з більшим стимулом для використання службового становища з особистою метою. Річ у тому, що службовці разом із збільшенням своїх повноважень і кількості майна під своїм контролем стикаються із збільшенням витрат бездіяльності щодо користування цими правами (альтернативна вартість відмови від корупції для них більша), а отже, вони отримують більший стимул для використання цих повноважень і майна за всіма напрямками (у тому числі і на ниві злочинності).

З огляду на подані теоретичні обґрунтування вважаємо за доцільне змінити підхід до покарання і виходити не з позиції оцінки заподіяної шкоди і відплати за цю шкоду, а з позиції запобігання правопорушенням. У розглянутому випадку з крадіжкою майна на суму 1000 грн це означає, що голову облдержадміністрації слід засуджувати на значно більший строк, ніж звичайного слюсаря за аналогічне правопорушення. Чиновник ще більш високого рангу повинен отримати ще більш суворе покарання і так далі. Це дозволить:

1. Збільшити витрати протизаконного використання службового становища, що, у свою чергу, створить додатковий антистимул для корупції. Причому цей антистимул збільшується разом з підвищенням службового становища, навіть за сталого відсотка розкриття злочинів такого типу.

2. Зменшити стимул для досягнення високого службового становища для використання його з особистою метою.

3. Зробити більш наглядним і відчутним управлінський принцип, за яким більші повноваження повинні пов'язуватися з більшою відповідальністю.

Слід зазначити, що сучасне право теж намагається диференціювати ступінь покарання залежно від суспільного значення злочину, але це відбувається опосередковано. Наприклад, диференціація покарання за хабарництво має на меті додержання цього принципу. Дійсно, чиновники більш високого рангу зазвичай (але не обов'язково) беруть хабарі на більшу суму. Відповідно, встановлюючи диференціацію покарань залежно від суми, жорсткіше будемо карати саме цих службовців. До таких же наслідків веде і застосування більш суворих покарань щодо членів організованих груп, оскільки саме керівний склад найчастіше виступає організатором таких угруповань.

Тобто на практиці є намагання наблизитися до того стану, якого запропонована реформа в галузі покарань за економічні злочини дозволяє досягти безпосередньо. Вважаємо, що такі зрушення поступово приведуть до очищення керівних ланок держави від корупціонерів. Це спричинить позитивні зрушення як у правовій, так і в соціальній, а також економічній ситуації в Україні.

Отже, на питання "*Хто повинен шукати?*" відповідаємо – всі бажаючі. На питання "*Що треба шукати?*" – фінансові сліди економічних злочинів.

Конкретними формами реалізації наведених рекомендацій з антикорупційного реформування суспільства можуть бути такі:

По-перше, слід **скасувати таємницю банківського рахунка**. Тобто кожен бажаючий повинен мати можливість легко перевірити, коли, скільки і від кого отримав ко-

жен інший суб'єкт. Передбачаємо, що такий «рецепт» викличе певні заперечення. Найбільш вірогідно це будуть такі зауваження:

1. Інформацію про наявність коштів на рахунку можуть використати злочинці для шантажу, як орієнтир для того, щоб викрадати людей з метою отримання викупу тощо.

2. Фірми-конкуренти зможуть орієнтуватися на поведінку одна одної у межах галузі і вступати у таємні картелі, проводити цінову політику «витрати плюс» і «лідерство в цінах».

3. Разом зі скасуванням фінансової таємниці значною мірою розкриються і технологічні таємниці, що може перенести акцент в інноваційній діяльності фірм з власних наукових і винахідницьких пошуків на пошук того, що вже винайдено іншими. Відповідно, це призведе до гальмування науково-технічного прогресу.

Безперечно, що ці зауваження дуже серйозні і їх слід брати до уваги. Проте на кожен з цих аргументів можна навести і контраргументи. Розглянемо їх послідовно.

Розкриття фінансової таємниці перед злочинцями. Полегшуючи доступ до інформації для всіх, полегшуємо його і для злочинців. Але чи дійсно злочинці отримають велику користь від більшої інформованості про фінансовий стан майбутньої жертви? Це дуже сумнівно, оскільки:

– сама по собі інформація про фінансове благополуччя жертви запланованого шантажу або викрадення може лише допомогти в приблизній оцінці майбутнього зиску від злочину (розмір викупу тощо); отже, з одного боку, багаті стануть більш помітними, але, з іншого боку, значно зменшиться кількість посягань на малозабезпечених, які мало чим можуть себе захистити;

– якщо така інформація дійсно потрібна злочинцеві, то він може відносно швидко і дешево отримати її навіть у сучасних умовах через знайомих, співробітників або через чиновників державних контролюючих установ.

Отже, банківська і технологічна таємниця є таємницею здебільшого для тих, кому вона не дуже потрібна. Ті ж, хто зацікавлений в отриманні такої інформації, можуть подолати захисну систему в разі необхідності. Тому зняття цих інформаційних бар'єрів навряд чи призведе до загального зростання кримінальної активності злодіїв і шантажистів.

Проведення узгодженої цінової політики між фірмами-конкурентами. У цьому питанні теж не можна стверджувати, що розкриття фінансових таємниць конкуруючих фірм зміцнить картельні угоди. З одного боку, це дійсно полегшить попередні переговори між членами картелів. Але в майбутньому в картелі виникає більший ризик розпаду, оскільки кожна дія одного з членів картелю, що суперечить картельній угоді, стає відома іншим членам об'єднання і викликає з їхнього боку санкції. Якщо картель працює в умовах інформаційної непрозорості, то імовірність викриття таких зловживань картельною угодою буде значно меншою, а отже, менше буде і приводів для розірвання картельної угоди.

Згасання дослідницької діяльності фірм через неможливість монопольного використання результатів винаходу. Такий наслідок можливий, але тут теж є дві сторони проблеми. З одного боку, послаблюється можливість отримання вигоди від монопольного використання виключних прав на технологію, і це зменшує витрати бездіяльності в галузі досліджень. Проте з іншого боку, зменшуються і витрати дії, оскільки статистична інформація стане більш дешевою і доступною. Це дозволить отримати додаткові можливості у підвищенні ефективності досліджень за такими напрямками:

– швидше і точніше окреслити мету досліджень;

– швидше і дешевше отримувати статистичну і наукову інформацію, необхідну для досліджень;

– точніше прогнозувати очікуваний економічний ефект від впровадження результатів досліджень у господарську практику.

Оскільки є аргументи «за» і «проти», то впевнено стверджувати, що розкриття банківських таємниць призведе до затухання досліджень, зниження рівня конкуренції і збільшення кількості злочинів не можна. Зате виникає можливість перенести значну

частку пошукової роботи з плечей професійних податкових інспекторів, фінансових аналітиків і правоохоронців на аматорів (які, до речі, працюватимуть безплатно). Наприклад, якщо яка-небудь політична партія стверджує, що посадові особи в уряді – хабарники, то вона сама і буде шукати підтвердження, а не перекладати це завдання на комісії і комітети. Аналогічно, хто найбільше зацікавлений у викритті фінансових махінацій якої-небудь фірми? Звичайно, конкурент, який із задоволенням і старанністю стане шукати будь-яку зачіпку, щоб нашкодити своєму опоненту. Якщо студенти, шахтарі або пенсіонери вважають, що їхні гроші використовуються не за призначенням, то замість того, щоб витратити безліч часу і сил посадових відповідальних осіб, треба просто дати всім невдоволеним можливість самим пересвідчитися і з'ясувати усі цікаві для них моменти.

По-друге, слід переглянути Карний кодекс і **впровадити диференціацію покарань за злочини** (принаймні у сфері економіки) згідно з вищенаведеними загальними рекомендаціями. Слід у законодавчому порядку затвердити шкалу диференціації покарань державних службовців залежно від рангів і категорій, перелічених у Законі України «Про державну службу». Не розглядаючи можливі морально-етичні, політичні та інші аргументи «проти», просто наведемо кілька аргументів «за»:

1. Така реформа створить у суспільстві атмосферу більшої поваги до управлінців, оскільки в умовах, коли немає стимулу для кар'єризму заради особистої вигоди, чиновниками здебільшого ставатимуть ті, хто працює «не за страх, а за совість». За таким же принципом Дамокл здобув повагу народу і застеріг заздрісників, повісивши над своїм тронем важкий меч на тонкій волосині.

2. Така реформа створить передумови для подальших економічних реформ, оскільки підвищить ефективність функціонування державного апарату.

3. Реформа створить додаткові умови для підвищення відповідальності забезпеченої категорії громадян і цим самим здатна пом'якшити соціальну напругу між біднішими і багатшими верствами населення.

Третім кроком у підвищенні прозорості економічних відносин у суспільстві для боротьби з корупцією і злочинністю може стати **поступове вилучення готівки з обігу і заміна її безготівковими платіжними засобами**. Ця рекомендація на сьогодні не фантастика, а реальність найближчого майбутнього. Принципова можливість цього вже існує і деякі північноєвропейські країни (зокрема Данія та Норвегія) мають намір відмовитися від готівки вже до кінця поточного десятиріччя. У майбутньому копіювальна техніка буде прогресувати, скоріше за все, досить швидко, тому витрати на забезпечення обігу паперових грошей зростатимуть (треба буде збільшувати ступінь захищеності від підробок, розповсюджувати машинки для перевірки банкнот тощо). Тому через якийсь час суспільні витрати обігу готівки і безготівкових грошей стануть однакові. Однак безготівкові гроші мають деякі незаперечні переваги перед готівкою:

- їх виготовлення і знищення нічого не коштують;
- їх важче, ніж готівку, вкрати потай від власника рахунка, а викравши, важче непомітно використати;
- безготівкові розрахунки легше контролюються, ніж операції з готівкою;
- при безготівкових розрахунках факт оплати фіксується, тому завжди можна довести наявність певного розрахунку між певними особами, що може бути важливим доказом.

Тому перехід до повністю безготівкової грошової системи сприятиме підвищенню прозорості і легальності економічних відносин. Наприклад, важко стане брати хабарі. Факт переведення суми з рахунка на рахунок буде досить легко побачити і довести. А оскільки хабарі зазвичай даються за сприяння тому, хто дав хабара, за рахунок конкурента, який не давав грошей чиновнику, то і людина, яка бажає знайти хабарників (абсолютно безкоштовно для державної кишені!) і сповістити «кого слід», теж завжди знайдеться.

Може скластися враження, що за умови проведення такої реформи негайно почнеться тотальне стеження людей, фірм і органів державного управління одне за одним. Можливо, на початковому етапі так і буде, але дуже скоро гарячка спаде, бо насправді коло інтересів кожної людини досить вузьке, а слідкувати за чим-небудь поза цим колом протягом довгого часу вона навряд чи схоче. Тому обізнаність кожного поступово прийде до «природних» меж. У той же час проведення антикримінальної реформи підготує підґрунтя для реалізації подальших етапів суспільно-економічних реформ.

Висновки. Таким чином, дійсно ефективні зміни у сфері боротьби з корупцією в українському суспільстві мають передбачати максимальне залучення членів суспільства до фінансового контролю, причому не опосередковано, а безпосередньо.

Список використаних джерел

1. Vladimir Dubrovskiy. Towards Effective Anti-Corruption Strategies in Ukraine: Removing the Cornerstone without Toppling the Building [Text] / Vladimir Dubrovskiy. – Warsaw, 2006. – 38 pp.
2. Бусол О.Ю. Національні антикорупційні стратегії та участь громадськості в протидії корупції у країнах центральної Європи / О.Ю. Бусол // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – № 6-3, т. 1. – С. 61–64.
3. Закон України Про запобігання корупції // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49 – Ст. 2056.
4. Закон України Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки // Відомості Верховної Ради – 2014. – № 46. – Ст. 2047.

References

1. Busol O. (2013), *Nacionalni antikorupcijnii strategii ta uchast gromadskosti v protidii korupcii u krainah centralnoi Evropi* [National anti-corruption strategies and public participation in combating corruption in Central Europe] *Naukovij visnik Mizhnarodnogo humanitarnogo universitetu. Jurisprudencija* [International Humanitarian University Herald. Jurisprudence], no. 6-3, vol. 1, pp. 61-64 (In Ukrainian).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine *Pro zapobigannja korupcii* [On prevention of corruption], *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], no. 49, p. 2056.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine *Pro zasadi derzhavnoi antikorupcijnoi politiki v Ukraini (Antikorupcijnja strategija) na 2014-2017 roki* [On the principles of anti-corruption policy in Ukraine (Anti-corruption Strategy) for 2014-2017 years], *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], no. 46, p. 2056.
4. Vladimir Dubrovskiy, (2006). *Towards Effective Anti-Corruption Strategies in Ukraine: Removing the Cornerstone without Toppling the Building*, Warsaw, 38 p.

Стаття посвячена проблемі корупції. Определено, что антикоррупционная политика не может полагаться на деятельность только специальных учреждений. Замечено, что наиболее важной частью проблемы является угроза включения вновь созданного антикоррупционного бюро в существующие коррупционные схемы. Предлагаются основные принципы эффективного антикоррупционного реформирования.

Ключевые слова: антикоррупционное бюро, антикоррупционная политика, коррупция.

The article is devoted to the problem of corruption. It is defined that anticorruption policy can not rely on only special institutions. It is noticed that the most important part of the problem is the threat of including of newly created anticorruption bureau in the existing corruption schemes. The main principles of effective anticorruption reform are suggested.

Key words: anticorruption bureau, anticorruption policy, corruption.

Одержано 12.03.2015.